Verslag overleg werkgroep diffuus lood

Aanwezig	5.1, 25.1, 2, e (VZ) (gemeente Breda, UP); 5.1, 2, e (GGD); 5.1, 2, e5.1, 2, e (provincie Zuid-Holland); 5.1, 2, e 5.1, 2, e (provincie Utrecht); 5.1, 2, e en 5.1, 25.1, 2, e (SECR) (Tauw); 5.1, 2, e (gemeente Amsterdam); 5.1, 2, e (ODNZKG namens gemeente Amsterdam); 5.1, 2, 5.1, 2, e (Jurist); 5.1, 2, e (Provincie Noord-Holland); 5.1, 2, e (DCMR); 5.1, 5.1, 2, e (RIVM); 5.1, 2, e – 5.1, 2, e (gemeente Amsterdam); 5.1, 2, e (gemeente De Ronde Venen)	**Opgesteld door** 5.1, 25.1, 2, e **E-mail** 5.1, 2, e @tauw.com
Gasten	5.1, 2, e (GeoConnect); 5.1, 2, e (RIVM); 5.1, 2, e 5.1, 25.1, 2, e (RIVM);	
Afwezig	5.1, 2, e (GGD, werkgroep Bodem); 5.1, 2, e (gemeente Zaanstad); 5.1, 2, e (provincie Zuid-Holland); 5.1, 2, e (min. IenW); 5.1, 2, e (ODNZKG namens provincie Noord-Holland);	
Datum bespreking	3 juni 2020	
Locatie	Microsoft Teams (digitaal overleg)	
Kopie aan	Alle aan- en afwezigen	
Datum	22 juni 2020	
Kenmerk	M5.1, 2, e VF-V01-nja	
Onderwerp	Werkgroep diffuus lood	

Agenda

1 Mededelingen

1.1 Mededelingen

Er zijn nieuwe leden van de werkgroep, namelijk:

- 5.1, 2, e namens de provincie Noord-Holland. Hij is de vervanging van 5.1, 2, e 5.1, 2, e
- 5.1, 2, e namens de gemeenten De 5.1, 2, e Venen, vervangt 5.1, 2, e2, e
- 5.1, 2, e namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, vervang 5.1, 2, e Hij zal vanaf volgend overleg aansluiten.
- Dank aan leden voor input, bijdrages, en enthousiasme

Concept

1.2 Samenwerking in het kader van warme overdracht met als voorbeeldgemeente De Ronde Venen (vraag PT)

Samenwerking in het kader van warme overdracht met als voorbeeldgemeente De Ronde Venen (vraag PT)

Binnen project warme overdracht is de vraag opgekomen of het zinvol zou zijn om binnen BOOG en Web een verkenning te hebben over de casuïstiek van samenwerken zoals bijvoorbeeld tussen provincie Utrecht en gemeente De Ronde Venen. Beeld vanuit het project is: De gemeente De Ronde Venen en de provincie Utrecht doen samen een kennisproject over de geleerde lessen in samenwerken op het gebied van diffuus lood. Binnenkort wordt de rapportage in concept geleverd. Dit betreft echter niet de gehele warme overdracht. Zodra de conceptrapportage geleverd is, dan kan meer vermeld worden. De resultaten zullen met BOOG en WEB en in de werkgroep besproken worden. Daarmee geef je dus eigenlijk al concreet invulling aan deze vraag.
Actie 5.1, 2, e delen resultaten kennisproject DRV

1.3 Representatie kleine gemeenten in werkgroep voldoende?

Representatie kleine gemeenten in werkgroep

De werkgroep wordt gevraagd over de gedachten hierbij, ook met uiteindelijke ombouw naar soort van CoP. De werkgroep vindt dat de kleine gemeenten niet voldoende vertegenwoordigd zijn.
Er wordt geconcludeerd dat de werkgroep de vraag gaat uitzetten om kleine gemeenten te betrekken. Mogelijk kan op basis van de resultaten van de loodinventarisatiekaarten en in overleg met VNG worden gekeken welke kleine gemeenten mogelijk interesse hebben en daarvoor dan ook gericht benaderd kunnen worden. **Actie** 5.1, 5.1, 2, e

1.4 Bespreking conceptverslagen (bijlage, opmerkingen graag per mail sturen)

Bespreking conceptverslagen

Geen inhoudelijke opmerkingen, verdere opmerkingen worden per mail doorgegeven aan Tauw.
Bespreking van recente actielijst:

- Actie 31: Afgerond, lood is opgenomen in spoor buitenproportionele opgaven, samen met o.a. KRW-doelstelling, zzs, asbest etc
- Actie 34: Lopende actie over inventarisatie naar financiële opgave van ons die we nu concreter kunnen maken nav concept resultaten inventarisatie onderzoek obv handreiking. Overleg met ministerie is nog niet geweest in afwachting van eerste resultaten.
- Actie 36: Afgerond
- Actie 37 en 38: Nog niet afgerond, tekstvoorstel voor en gesprek met ministerie over effectiviteit gebruiksmaatregelen en definitie van acuut risico wordt nog ingepland. Dit was namelijk nog in afwachting van eventuele nieuwe inzichten nav opgehaalde input op het concept RIVM onderzoek. Update stavaza onderzoek RIVM staat op agenda
- Actie 39: Nog niet afgerond, notitie is niet aangepast door 5.1, 2, e Vervolgactie is om te bekijken of ondersteuning van 5.1, 2, e op andere onderwerpen nog nodig is.
- Actie 40: Afgerond, herinneringsmail naar bevoegd gezagen is verstuurd
- Actie 41: Afgerond, werkgroepoverleg is ingepland

1.5 Bespreking Eerste Kamerbrief januari over vangnetrol van de overheid (bijlage volgt, toelichting van 5.1, 2, e

Bespreking Eerste Kamerbrief januari over vangnetrol van de overheid

Geen vragen of opmerkingen vanuit de werkgroep. Conclusie dat die vangnet rol er is t.a.v. diffuus lood (in ieder geval bij particulieren).

Concept

2 Update studie naar effectiviteit gebruiksadviezen van het RIVM

De gepresenteerde resultaten zijn nog niet definitief en zijn nog niet met de begeleidingsgroep besproken. Het verzoek is dan ook om zowel de presentatie als onderstaande tekst niet verder te verspreiden. Vanuit de veronderstelling dat er vanuit de begeleidingsgroep geen andere beelden zullen komen is de insteek om dat digitaal op te halen. (o.b.v. dit verslag)

Bespreking presentatie RIVM

De voorlopige resultaten en aanbevelingen zijn te vinden in de bijgevoegde powerpointpresentatie. De volgende vragen en/of opmerkingen zijn gemaakt over de resultaten:

- Circa 10-11% van de respondenten hebben jonge kinderen (0-6 jaar)
- Het rapport is naar verwachting eind juni, uiterlijk juli definitief
- Huurders zijn aangeschreven, waar van toepassing via de woningcorporaties
- Benadrukt wordt dat het gaat om de extra maatregelen die mensen nemen naar aanleiding van de gebruiksadviezen. Als men in de normale situatie al de handen wast (of andere maatregelen neemt), dan wordt dit niet meegerekend in de effectiviteit van de gebruiksadviezen, net zomin als invloed van de tuininrichting is meegenomen. Dit is onderdeel van het basisbeschermingsniveau (het basisniveau is in deze studie overigens niet onderzocht). De studie is gericht op de vraag hoe het beschermingsniveau toeneemt naar aanleiding van de communicatie omtrent gebruiksadviezen.

De volgende opmerkingen zijn gemaakt over de aanbevelingen:

- De belangrijkste aanbeveling is om het onderzoek te herhalen in andere gemeenten om zo een betrouwbaarder resultaat te krijgen over de effectiviteit van de gebruiksadviezen. In dit onderzoek kunnen dan de geleerde lessen uit het onderzoek in Zaanstad meegenomen worden. Aan de andere kant is de aangetoonde effectiviteit significant lager dan de aangenomen effectiviteit van gebruiksadviezen. Het is dan ook niet de verwachting dat door extra onderzoek een heel ander resultaat bereikt zal worden. Beeld vanuit de werkgroep diffuus is dan ook om nu wel te gaan schakelen op dit rapport; de eerdere adviezen op vorige concept resultaten en verdere verdiepingen van RIVM hebben namelijk geen andere inzichten opgeleverd en worden ook niet verwacht (uit bijvoorbeeld onderzoek bij andere gemeentes)
- Ondanks dat de effectiviteit van gebruiksadviezen waarschijnlijk kleiner is dan verwacht, wordt het wel aanbevolen om de gebruiksadviezen af te geven. Vanuit de werkgroep komt dan de vraag of de aanbevelingen over het verder communiceren van deze gebruiksadviezen , verder aangescherpt kunnen worden. Mogelijk kan dit ook een plek krijgen in de begeleidende toolbox

Bespreking vervolgstappen naar aanleiding van resultaten studie

Er worden drie vervolgstappen gedefinieerd. (1) voorleggen bevindingen bij begeleidingsgroep (2) in afstemming met begeleidingsgroep een gesprek aangaan met het ministerie (inclusief eerdere actiepunt over gesprek definitie “acuut risico”) en (3) mogelijke aanpassing van risicobeoordeling en normen

Concept

(1&2) Samen met begeleidingsgroep gesprek aangaan met ministerie
Voordat de resultaten van de studie definitief gemaakt kunnen worden, zullen de resultaten besproken worden met de begeleidingsgroep. In de volgende paragraaf staat de reactie van de werkgroep diffuus. Aan de begeleidingsgroep wordt gevraagd of zij zich kunnen vinden in onderstaande reactie en mogelijk nog opmerkingen of aanvullingen hebben. Optie is om daarvoor geen nieuw overleg te plannen maar dit digitaal te doen o.b.v. de RIVM-presentatie en dit verslag.

De werkgroep concludeert op basis van de concept resultaten van de RIVM-studie dat gebruiksadviezen, met inachtneming van de onzekerheden en voorbehouden die vanuit de studie gemaakt moeten worden, significant minder effectief zijn dan eerder is aangenomen en verwerkt in de Sanscrit Module Diffuus Lood (circa 10% in plaats van 50%). De werkgroep is het erover eens dat het in dit stadium niet zinvol is om verder onderzoek af te wachten om de effectiviteit met meer zekerheid te bepalen. Op basis van de eerder aangenomen effectiviteit van 50% voor gerichte gebruiksadviezen is in den lande al beleid gemaakt ten aanzien van diffuus lood. Mogelijk zijn op basis van de nieuwe inzichten lokaal meer/andere maatregelen benodigd om de diffuse loodopgave aan te pakken. Dit heeft ook invloed op de benodigde financiële middelen. Anderzijds is er ook de vraag wat wel en niet onder de verantwoordelijkheid van de overheid valt, hoe ver een overheid moet gaan. De werkgroep wil deze uitkomst dan ook graag zo spoedig mogelijk bespreken met het ministerie. Temeer daar de staatssecretaris naar aanleiding van de MKBA uit 2017 heeft gevraagd om onderzoek naar de effectiviteit van gebruiksadviezen.

Het gesprek met het ministerie zal worden ingepland als de begeleidingsgroep instemt met bovenstaande paragraaf. Zo kan een gedragen reactie vanuit zowel werkgroep als begeleidingsgroep worden voorgelegd. Voor het gesprek met het ministerie zullen dan vertegenwoordigers van de werkgroep en de begeleidingsgroep worden uitgenodigd. **Actie** 5.1, 2, e 5.1, 2, e

(3) Mogelijke aanpassing van risicobeoordeling en normen
In de diffuus lood module van Sanscrit wordt nu gerekend met de aangenomen effectiviteit van de gebruiksadviezen om vast te stellen of er sprake is van een risico. 5.1, 5.1, 2, e gaat hierover intern overleggen en zal een voorstel doen voor het mogelijk aanpassen van de effectiviteit. Hierbij zal ook een planning afgegeven worden als overgegaan zal worden tot het aanpassen van de gebruiksadviezen. Waar nodig zullen de aanpassingen ook besproken worden met de werkgroep, zodat er een gedragen oplossing komt. **Actie** 5.1, 5.1, 2, e

Verder wordt er gesproken over het mogelijk verlagen van de normen voor lood. Het is een taak van het ministerie om de normen voor lood aan te passen. Voor het verlagen van de norm dient eerst ook uitspraak te worden gedaan over welk IQ-puntenverlies acceptabel gevonden wordt.
Er is bij het RIVM nog geen verzoek neergelegd voor deze aanpassing. Het algemene advies kan wel zijn om blootstelling zoveel mogelijk te verlagen; dit kan ook zonder landelijke norm.

Concept

3 Update status kennisproject De Ronde Venen & provincie Utrecht met presentatie over de biobeschikbaarheid van lood van 5.1, 2, e van Geoconnect

Bespreking presentatie

De relatieve biobeschikbaarheid is belangrijk voor het inschatten van de mogelijke gezondheidsrisico's van lood in de bodem. Er is landelijk een relatieve biobeschikbaarheid afgeleid door het RIVM voor bodems met <20% organisch stof en >20% organisch stof. GeoConnect gaat een locatiespecifieke biobeschikbaarheid afleiden voor De Ronde Venen, omdat de hypothese is dat deze door de locatiespecifieke omstandigheden lager is dan de landelijke default waarde die in Sanscrit staat. Dit wordt veroorzaakt door een combinatie van het type loodverontreiniging, de ouderdom van de loodverontreiniging en de bodemsoort (voornamelijk het organisch stofgehalte en pH). Verder kan de P50 worden gebruikt voor het bepalen van de locatiespecifieke relatieve biobeschikbaarheid, in plaats van de (veilig gekozen) P80 zoals gehanteerd voor de landelijke relatieve biobeschikbaarheid. Dit komt doordat de variatie en onzekerheid in de aangetroffen waarden naar verwachting lager zal zijn. Zo kunnen de risico's van bodemlood in De Ronde Venen beter ingeschat worden en kunnen de benodigde maatregelen getroffen worden, zonder dat er onnodig (hoge) kosten worden gemaakt.

Tot nu toe zijn de bevindingen van Geoconnect gebaseerd op literatuuronderzoek. Er zullen nu ook veldmonsters genomen en geanalyseerd worden om de locatiespecifieke relatieve biobeschikbaarheid te kunnen vaststellen. Hierbij vindt analyse op organisch stofgehalte plaatsvinden en zal door de WUR de relatieve biobeschikbaarheid bepaald worden. De analyses vinden plaats met een inweeg van 0,6 g. Dit is ook gebruikt voor het afleiden van de landelijke relatieve biobeschikbaarheid en zo zijn de resultaten vergelijkbaar. In principe zullen 20 waarnemingen verzameld worden. Mocht de spreiding in de waarnemingen te groot zijn, dan zullen er aanvullend 20 waarnemingen verzameld worden. Een deel van de monsters zal uit moestuincomplexen afkomstig zijn. Zo is er ook zicht op de relatieve biobeschikbaarheid ter plekke van gevoelig gebruik. Voor verdere details wordt verwezen naar de presentatie van Geoconnect.

Vertaling naar andere gebieden

De werkgroep bespreekt het effect van dit initiatief op andere gebieden. Er wordt besproken of het zinvol is dat er vaker een locatiespecifieke relatieve biobeschikbaarheid wordt afgeleid. Dit heeft mogelijk groot effect op de blootstelling en daarmee het gezondheidsrisico. Het kan dus leiden tot lagere kosten in de aanpak. Hier dienen overheden zelf de afweging te maken, want het afleiden van een locatiespecifieke relatieve biobeschikbaarheid is prijzig. Dit is vooral vanwege het benodigde model om de biobeschikbaarheid te bepalen. Er is een goedkopere methode, maar deze is nog niet gevalideerd voor >20% organisch stofgehalten. Daarnaast geldt vooral ook dat het afleiden van een lagere locatiespecifieke relatieve biobeschikbaarheid vooral succesvol zal zijn als het verwachte organisch stofgehalte hoog (>20%) is ter plekke van gevoelig gebruik, en de verontreiniging al oud is. De verwachting is dat dit in de meeste gevallen niet zo is en dat het te verwachten effect daarmee beperkt kan zijn.

Concept

4 Cijfers uit belrondje bevoegd gezagen & uitgangspunten kostenraming

Cijfers uit belrondje
Tauw heeft op verzoek van de werkgroep in aansluiting op de handreiking diffuus lood, een inventarisatie gemaakt van de huidige status van de aanpak van diffuus lood. Hierbij zijn alle bevoegd gezagen gevraagd naar de identificatie van aandachtsgebieden en naar mogelijke maatregelen die getroffen (zullen) worden. De bevoegd gezagen zijn hierover per mail en telefonisch benaderd. Verder is de enquête en monitoring van spoedlocaties uit 2019 van het UP gebruikt. De huidige stand van zaken geeft een eerste indicatie van de voortgang.

Op basis van de informatie is bepaald of de bevoegd gezagen een opgave hebben op het gebied van diffuus lood. Als definitie voor opgave is het volgende gehanteerd: Bevoegd gezag onderkent lood als een probleem en heeft aandachtsgebieden en/of beleid vastgesteld (of is hiermee bezig). Deze opgave kan dus variëren van een kleine tot grote opgave. Op basis van de inventarisatie kan geconcludeerd worden dat er landelijk een opgave is voor diffuus lood. Voor het opstellen van een kostenraming is het wel van belang dat er meer inzicht is in de opgave, waarbij informatie over de oppervlakte van aandachtsgebieden, de verwachte loodgehalten, het bodemgebruik en de voorgenomen maatregelen benodigd is. Voor de aantallen en verdere details wordt verwezen naar de bij het overleg verzonden presentatie en bijlagen.

Kostenraming
De kostenraming zal indicatief zijn en zeker niet op het detailniveau van de MKBA uit 2017 zijn. Dit is niet haalbaar binnen de huidige opdracht en is ook niet het doel. Het doel is om een indicatie van de kosten voor de overheid te geven, zodat dit meegenomen kan worden voor de afspraken na 2020 (spoor 3). Er zal dan ook niet gekeken worden naar mogelijke baten of mogelijkheden om met de maatregelen ook andere doelstellingen te kunnen behalen (zoals bijvoorbeeld vergroening van stedelijke gebieden).

De werkgroep is benieuwd naar de reactie van het ministerie over de voorgenomen opzet.
De vraag is of het ministerie dit voldoende vindt. Hierbij dient vooral ook de werkgroep ‘afspraken na 2020’ betrokken te worden. Besloten wordt om de kostenraming eerst verder uit te werken middels een werksessie met een deel van de werkgroep. Hierbij zullen ook verschillende scenario’s uitgewerkt worden en zullen kentallen geformuleerd worden. Aan de werkgroep “afspraken na 2020” zal gevraagd worden om duidelijk planning en aanleveren gegevens. Dit ook omdat aantal overheden nog bezig is en die cijfers dus pas later bekend worden. **Actie** 5.1, 2, e 5.1, 2, e

Op dit moment is er nog niet duidelijk wanneer de inventarisatie en kostenraming afgerond dient te zijn. Hierdoor is er nog geen tijdspad af te geven.

Concept

Vervolgacties

- Notitie aan Programmateam over lood (wordt nog nagestuurd).
- W.v.t.t.k.

Sluiting

Voor het volgend werkgroepoverleg wordt **actie Tauw** een datumprikker rondgestuurd.

Actielijst

Nr.	Omschrijving	Actiehouder	Datum
34	Voortzetten inventarisatie en vertaling naar financiële opgave in gesprek met ministerie	5.1, 2, e 5.1, 2, e en Tauw	n.t.b.
37	Tekstvoorstel voor uitnodiging gesprek ministerie rondmailen in klein comité	Tauw en 5.1, 2, e 5.1, 2, e	z.s.m.
38	Gesprek met ministerie regelen over: (1) de voorlopige resultaten van de studie naar de effectiviteit van gebruiksmaatregelen (2) sluitende defnitie van acuut risico (3) Inventarisatie en kostenraming	5.1, 2, e 5.1, 2, e	z.s.m.
39	Aanpassen notitie 5.1, 2, e acute humane risico's vanuit juridisch perspectief naar aanleiding van toxicologische definitie	5.1, 2, e 5.1, 2, e	
41	Inplannen volgend werkgroepoverleg	Tauw	
42	delen resultaten kennisproject DRV	5.1, 2, e 5.1, 2, e	
43	Voorstel tot aanpassing effectiviteit gebruiksadviezen in diffuus lood module van Sanscrit	5.1, 5.1, 2, e	Na publicatie studie RIVM
44	Inplannen werksessie voor kostenraming	5.1, 2, e 5.1, 2, e en Tauw	z.s.m.
45	Afstemming over kostenraming met werkgroep 'afspraken na 2020'	5.1, 2, e 5.1, 2, e	Na werksessie

Bijlagen (vooraf rondgestuurd):

1. Conceptverslagen (9 oktober 2019 en 22 januari 2020): M008-1248710EVF-V01 en M009-1248710EVF-V01 (pdf)
2. Eerste Kamerbrief van 24 januari 2020 (pdf) met toelichting van 5.1, 5.1, 2, e (mail)
3. Presentatie RIVM: Rapportage effectiviteit voor WG Diffuus Lood (ppt)
4. Presentatie GeoConnect: 20200529 Locatie specifieke rel F De Ronde Venen (pdf)
5. Presentatie Tauw: stroomschema kostenraming (ppt)

Concept